

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО, ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО, РЕСТАВРАЦІЯ

УДК 76 (477.83)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2023-5-6>

Віолетта РАДОМСЬКА

кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри дизайну та основ архітектури, Національний університет «Львівська політехніка», вул. Степана Бандери, 12, м. Львів, Україна, 79000

ORCID: 0000-0001-6868-868X

Scopus ID 58410345400

Мотря-Марія ТИРПИЧ

студентка кафедри дизайну та основ архітектури, Національний університет «Львівська політехніка», вул. Степана Бандери, 12, м. Львів, Україна, 79000

ORCID: 0009-0005-3442-8026

Бібліографічний опис статті: Радомська, В., Тирпич, М.-М. (2023). Історико-патріотична тематика в прикладній графіці Мирона Яціва. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 34–40, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-5-6>

ІСТОРИКО-ПАТРІОТИЧНА ТЕМАТИКА В ПРИКЛАДНІЙ ГРАФІЦІ МИРОНА ЯЦІВА

Стаття розглядає малодосліджений ужитково-графічний сегмент творчого доробку львівського графіка, педагога Мирона Яціва (1929–1996). **Мета роботи** – в контексті ретроспективного огляду українського графічного дизайну, висвітлити проектну практику графічної візуальної комунікації автора для військової атрибутики та одностроїв. **Методологічна основа** статті базується на історичному та вибірковому принципі дослідження графічної спадщини групи митців ХХ століття, зокрема львівського педагога та дизайнера Мирона Яціва. Методи аналізу, статистики, порівняння, узагальнення застосовано для з'ясування тематично-стилістичних підходів в прикладному сегменті графічного дизайну репрезентованого автора. **Результати.** Виявлено роль та значення графічного мистецтва в розвитку та встановленні ужиткового дизайну, зокрема для потреб патріотично-воєнного державотворчого сектору. В контексті проблематики розвитку прикладного українського графічного дизайну проаналізовано та виявлено типологічні групи проектної роботи, в якій художньо-дизайнерська діяльність пов'язана із проектуванням та розробкою продукції для патріотичної ідентифікації і військових потреб встановлення державної незалежності України. Охарактеризовано закономірний вплив модерністських засад на трактування візуального образу, якому притаманні характерні композиційно-коліористичні прийоми інспіровані європейськими тенденціями із використанням самотуніх символічно-знакових кодифікацій. З'ясовано, що концептуалізація розробок цього типу продукції відзначається важливим прикладним сегментом у загальній структурі потреб мілітарного сектору держави та значним ідентифікатором і візуальним мотиватором для патріотизації суспільних контекстів. **Наукова новизна** полягає у виявленні ролі персоніфікованого художньо-дизайнерського проектування для воєнно-патріотичного сегменту держави та репрезентації образно-стилістичних особливостей, ідентифікації цього типу графічного дизайну на прикладі виокремлених українських митців. **Практична значущість.** Результати дослідження доповнюють малодосліджену теоретично-наукову, візуально-аналогову базу української художньо-дизайнерської практики, дають можливість продемонструвати авторські підходи в проектних рішеннях на шляху встановлення та розвитку сучасного українського ужиткового дизайну.

Ключові слова: проект, графічний дизайн, функція, цільова потреба, стилістика, ідентифікація, автор, Мирон Яців.

Violetta RADOMSKA

Candidate of Art History (Ph.D.), Senior Lecturer at the Department of Design and Fundamentals of Architecture, Lviv Polytechnic National University, Stepana Bandery Street, 12, Lviv, Ukraine, 79000

ORCID: 0000-0001-6868-868X

Scopus ID 58410345400

Motria-Mariia TYRPYCH

student at the Department of Design and Fundamentals of Architecture, DS-23, Lviv Polytechnic National University, Stepana Bandery Street, 12, Lviv, Ukraine, 79000

ORCID: 0009-0005-3442-8026

To cite this article: Radomska, V., Tyrpych, M.-M. (2023). Istoryko-patriotychna tematyka v prykladnii hrafitysi Myrona Yatsiva [Historical and patriotic themes in the applied graphics of Myron Yatsiv]. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 34–40, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-5-6>

**HISTORICAL AND PATRIOTIC THEMES
IN THE APPLIED GRAPHICS OF MYRON YATSIV**

*The article examines the understudied applied graphic segment of the creative output of the Lviv graphic artist, teacher Myron Yatsiv (1929–1996). **Purpose.** The main goal of the study, in the context of a short retrospective review, is to highlight the design practice of the famous Lviv graphic artist Myron Yatsiv in the direction of developing graphic products for visual communication, military paraphernalia and uniforms. **Methodology.** The methodological basis of the article is formed on the historical and selective principle of researching the graphic heritage of a group of artists of the 20th century, in particular the Lviv teacher and designer Myron Yatsiv. The methods of analysis, statistics, comparison, and generalization are used to clarify the thematic and stylistic approaches in the applied segment of the graphic design of the represented author. **Results.** The role and significance of graphic art in the development and establishment of utilitarian design, in particular for the needs of the patriotic-military state-building sector, is revealed. In the context of the problems of the development of applied Ukrainian graphic design, typological groups of design work were analyzed and identified, in which artistic and design activity is related to the design and development of products for patriotic identification and military needs of establishing the state independence of Ukraine. The natural influence of modernist principles on the interpretation of the visual image is characterized, which is characterized by characteristic compositional and color techniques inspired by European trends with the use of unique symbolic and symbolic codifications. It was found that the conceptualization of the development of this type of products is marked by an important applied segment in the general structure of the needs of the military sector of the state and a significant identifier and visual motivator for the patriotization of the public community. **Scientific novelty** consists in identifying the role of personalized artistic and design design for the military-patriotic segment of the state and representation of figurative and stylistic features, identification of this type of graphic design on the example of distinguished Ukrainian artists. **Practical significance.** The results of the research complement the understudied theoretical-scientific, visual-analog base of Ukrainian art and design practice, provide an opportunity to demonstrate author's approaches in project solutions on the way to the establishment and development of modern Ukrainian utilitarian design.*

Key words: project, graphic design, function, target need, stylistics, identification, author, practical significance, Myron Yatsiv.

Актуальність проблеми. Прикладна функція та засоби графічного дизайну безпосередньо інтегровані в усі аспекти соціально-політичного життя держави. Не становить виключення тематика воєнних подій та супроводжуюча ужиткова візуальна продукція. Адже реалії розвитку воєнно-промислового комплексу, складні геополітичні чинники встановлення державності України, зокрема патріотичне виховання та рефлексії на конкретні історичні визвольні події та знакові постаті, однозначно стають джерелом натхнення та предметом проектних задумів визначних графіків, дизайнерів, свідомих настроєних творців. Відомо, що графічний дизайн наділений безмежним варіативними прикладними можливостями і тому актуальний та присутній у будь-якому сегменті суспільного розвитку. Актуальність вивчення дизайн-діяльності українських творців для типологічної

групи прикладних елементів воєнної галузі, окресленої в даному дослідженні, набрало значної актуалізації в період повномасштабної визвольної війни України 24 лютого 2022 р.

Аналіз попередніх досліджень. Загалом, належна оцінка і широке висвітлення української автури у розробці ужиткових елементів для потреб патріотично-воєнного сектору, зокрема переосмислення концептуально-стилістичних контекстів графічного доробку Мирона Яцвіва, вивчене недостатньо та фрагментарно. З огляду філософського поняття часу, сприйняття та переоцінка глибини образно-стилістичного діапазону творців у цій галузі графічного дизайну, повинні відбуватись певні генеративні процеси. Дослідження ретроспективи становлення особливої ідентифікації українського графічного мистецтва та його яскравих персоналій розпочинається у кінці

80-х рр. ХХ ст., зокрема в статтях О. Голубця, О. Лагутенко, Р. Яціва, Л. Кость (Лагутенко, 2006; Голубець, 2001; Кость, 2018). Особистісний внесок львівського графіка та багатолітнього викладача ЛНАМ Мирона Яціва, який виокремлений у дослідженні, відзначений в ряді публікацій, в яких домінує контекст формування траєкторії нових образно-пластичних форм у боротьбі з тоталітаризмом московських ідеологем, національно орієнтованого культурного процесу 1960-х – 1990-х рр. (Яців, 2000), що призвело до спротиву та було спрямоване на радикальні форми індивідуалізму (Голубець, 2001, 1988; Радомська, Дубова, 2022; Трохим, Яців, 1992). В статті Л. Трохим, подано загальний огляд та певну систематизацію графічного доробку М. Яціва періоду 60–90-х рр. ХХ ст. (Трохим, 2018). Найбільш широко та системно репрезентовано творчий та життєвий шлях М. Яціва у ряді досліджень та в монографії львівського мистецтвознавця Романа Яціва (Яців, 1992, 2000), матеріали яких скерували авторів до висвітлення маловідомого аспекту в творчості Мирона Яціва.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Графічне мистецтво, зокрема графічно-ужитковий його сегмент, становить досить динамічний формат, у якому відображаються актуальні події історичних реалій суспільства. Воєнні історичні події, лихоліття та реалії війни не становлять виключення. Тематичний діапазон та функціональні потреби воєнного часу опосередковано інспіровані як історичним воєнним епосом із документальними засвідченням, так і абстрактно-метафоричним контекстом, персональними емоційно-стилістичними особливостями (Лагутенко, 2006; Радомська, Дубова, 2022). Оскільки пошуки українського культурного контенту були пов'язані незадоволенням частини митців та студентів художніх академій офіційно насаджуваною системою соцреалізму, то це виражалось у пошуках нової пластичної метафоричної виразності та засад, недопустимого на той час, формалізму. І в педагогічній діяльності, зокрема Мирон Яців, стає піонером нових, однак давніх прерогатив довоєнної української графіки, уособленої в творчості Г. Нарбута, П. Ковжуна, Р. Лісовського та багатьох інших, закладає нові паростки для львівської графічної школи дизайну (Лагутенко, 2006; Яців, 2000).

В обширній за обсягами графічній спадщині Мирона Яціва, визначне місце займають проєктно-дизайнерські розробки для різновидів ужиткової графіки, серед яких афіші, віньетки, емблеми, знаки. Протягом усього творчого життя неодноразово приходилось виконувати наочно-рекламну, плакатну продукцію, що в сучасному контексті трактується як візуальна комунікація. Це роботи для вузького кола споживачів, оскільки радянська ідеологічна система заборон на неспотворену національну ідентифікацію української культури спричинила до створення так званого «забороненого» контенту, навколо якого об'єднувались свідомі громадяни та діячі культури. Компонування та творення афіш припадало рідше, здебільшого з кінця 1980-х, коли розпочався певний підйом правдивих, тематично неспотворених радянською ідеологією, подій (Яців, 2001, с. 210). Практично усі афіші 80-х–90-х рр. ХХ ст. авторства Мирона Яціва, серед яких «Мистецтво Львівщини. Живопис, графіка, скульптура, декоративно-ужиткове мистецтво», «Святослав Гординський. Вечір творчості», «Едвард Козак. Виставка творів», «Роберт Лісовський 1893–1982. Виставка» та ін., були яскравим маніфестом демонстрації величчя українських митців та культурного спадку. Часто візуальна рекламна продукція, зокрема афіші та плакати, були виконані в одному екземплярі. І лише в кінці 80-х рр. ХХ ст. активізувалась розробка тематичних афіш, присвячених подіям культурного життя Львова, в епіцентрі яких був митець.

Ідентифікуючи творчість та громадянську патріотичну позицію цих творців, Мирон Яців зумів випрацювати символіку та метафоричність прихованих змістів, яскраво демонстрував характерну візуально-стилістичну графічну мову, що сягала найкращих досягнень митців українського модернізму, які творили генезу української ідентифікації поза межами радянської України (Лагутенко, 2006, Мудрак, 2008). Численні розробки різних за призначенням та типологічним форматом, елементи прикладної графіки для поліграфічного відтворення (запрошення, листівки, конверти комунікативні знаки, віньетки, емблеми, знаки тощо), за своєю виразною графічно-кодифікованою стилістикою теж стали потужними ретрансляторами українського «стилю» із

його глибоким метафорично-знаковим символізмом.

Одна із основних ділянок творчості, в якій продемонстровано яскравий взірець громадянської художньої зрілості творчого почерку Мирона Яціва, це прикладний графічний дизайн, репрезентований в ілюструванні, оформленні книжкових та періодичних тогочасних видань (Яців, 2000, с. 209–218). Саме розуміння функціонального призначення об'єднує цей тип графічних розробок, оскільки графічно-типографічна основа повинна ідентифікувати їх основне призначення – поліграфічне відтворення у різноманітних форматах (рис. 1).

Будь яка галузь чи напрямок візуальної ідентифікації є важливим чинником у пошуку відповідного композиційно-графічного контексту готової продукції. Саме дизайнер закладає домінуючі символи, візуальний образ, стилістичну канву, яка і репрезентує пріоритети державної політики у прикладній графічній продукції визначеної типологічної групи, якими є офіційні комунікативні знаки для супроводу

та культурно-соціальної діяльності суспільства. У цьому ракурсі, яскравим прикладом може слугувати системна дизайн-діяльність українського митця, активного громадського і політичного діяча, Ніла Хасевича (Любів, 2010). Протягом життєвого та творчого шляху, цей патріотичний уродженець Волині, повстанець та легендарний вояк УПА, не полишав графічного інструменту, творив у надскладних умовах воєнного підпілля та зумів привнести вагомий вклад у генезу формування графічного дизайну, зокрема саме у його функціонально-прикладний сегмент: розробка численних ескізів, листівок, плакатів, проектів грошових купюр-буфонів, айдентики, військових відзнак тощо.

Специфіка розробок цього різновиду друкованої продукції, зазвичай, не так широко стає предметом зацікавлення дослідників творчих персоналій (Голубець, 2001; Любів, 2010; Мудрак, 2008). З огляду становлення генези та ролі українського графічного дизайну у державотворенні, саме високохудожня прикладна продукція стає матеріалізованим ідентифіка-

Рис. 1. Мирон Яців, книжковий дизайн 80–90-і рр. ХХ ст.

тором і репрезентантом державних інституцій. В цьому контексті, розробки військової атрибутики та одностроїв Мирона Яціва (Яців, 2008, с. 218), проекти українських військових нагород «Хрест Бойової заслуги», «Хрест Заслуги», медалей «За боротьбу в особливо важких умовах», бофони-облігації добровільної всенародної позики на потреби ОУН-УПА («повстанські гроші») Ніла Хасевича 1942–1952 рр. (Любів, 2010, с. 56–60), яскраво демонструють роль графічних дизайнерів у розробці державних ідентифікаторів для воєнного сектору. В монографії Р. Яціва зазначено, що Мирон Яців ще у 1960-70-х рр. потай вивчав заборонену літературу, з якої черпав відомості про однострої українських військовиків різних історичних епох (Яців, 2000, с. 254–257). З другої половини 80-х рр. ХХ ст. він захопився реконструкціями одностроїв УСС, воїнів УПА та Дивізії УНА. На основі цих досліджень, графік розпочав втілювати свою ідею створення обмундирування та відзнак для Армії Незалежної України, матеріалізуючи в цьому проєкті свої мрії та ідеологічну сутність про віднову незалежності Української держави (рис. 2).

Збережено достатньо обширну кількість олівцевих начерків поодиноких деталей одягу та атрибутики, а також серію планшетів з проєктами (Яців, 2008, с. 218). У розробці продемонстровано достатньо широкий спектр прикладних елементів – відзнак для головних уборів, моделювання форм шоломів, шапок для

танкістів та головні убори для офіцерів наземних військ, генералів-летунів, шапки-мазепинки для усіх родів військ. В арсеналі розробок є зразки повного однострою для летунів (підполковник, полковник, рядовик), наземних військ (генерал, полковник, рядовик), танкісти (підполковник, вістун) (рис. 2).

Цікавою графічною ідентифікацією наділені розробки погонів і нарукавних відзнак, шевронів військової атрибутики УНА (Української Незалежної Армії) для усіх рангів і груп (рис. 3).

Серія проєктних розробок здійснена комплексно, із врахуванням вимог та функціональних особливостей військової промисловості. Образно-естетична філософія ідентифікації українського війська у цих проєктах, засвідчила про непересічне значення графічного дизайну для мілітарного сегменту України.

Висновки. В контексті історіографічного розгляду окресленої проблематики, проаналізовано рефлексії творців, зокрема львівського графіка Мирона Яціва, на воєнні події за посередництвом графічного дизайну. З'ясовано, що об'єднані однією темою, сюжетами та свідченнями історичних реалій, свідками яких були і стають українські творці креативної індустрії, власні ж дизайн-пропозиції подають персоніфіковано. Така тенденція складає вагомий сегмент у пошуку авторського стилю, про що засвідчила художньо-проєктна творчість Мирона Яціва. Потреба розвитку національ-

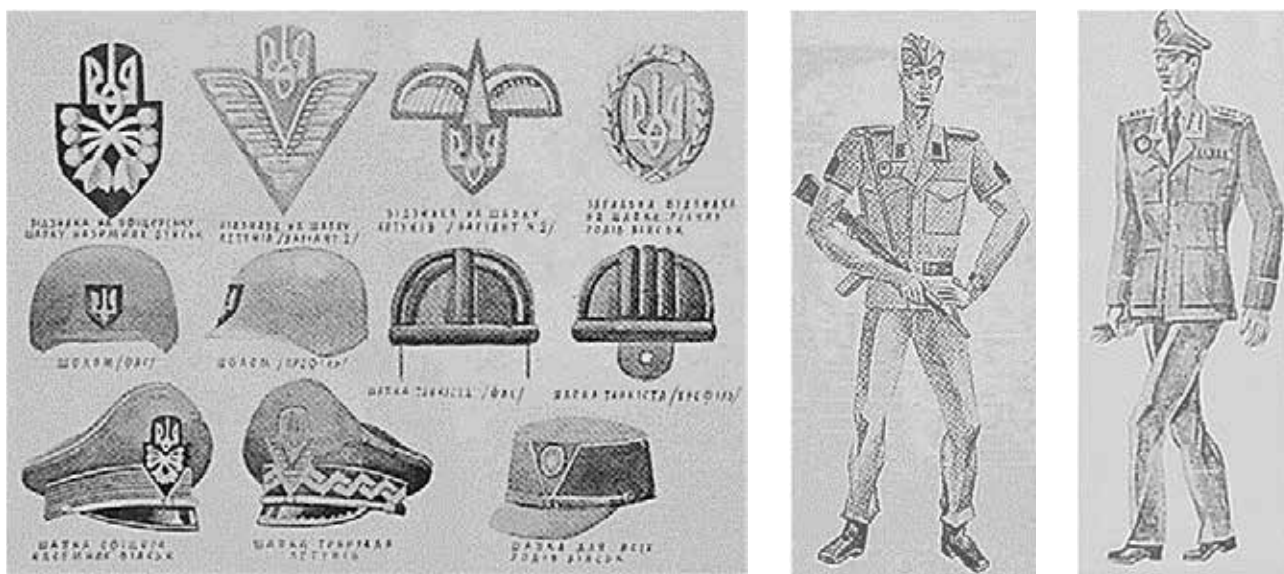

Рис. 2. Мирон Яців, проєкти військової атрибутики та одностроїв, поч. 1990-х рр., пап., акварель, гуаш

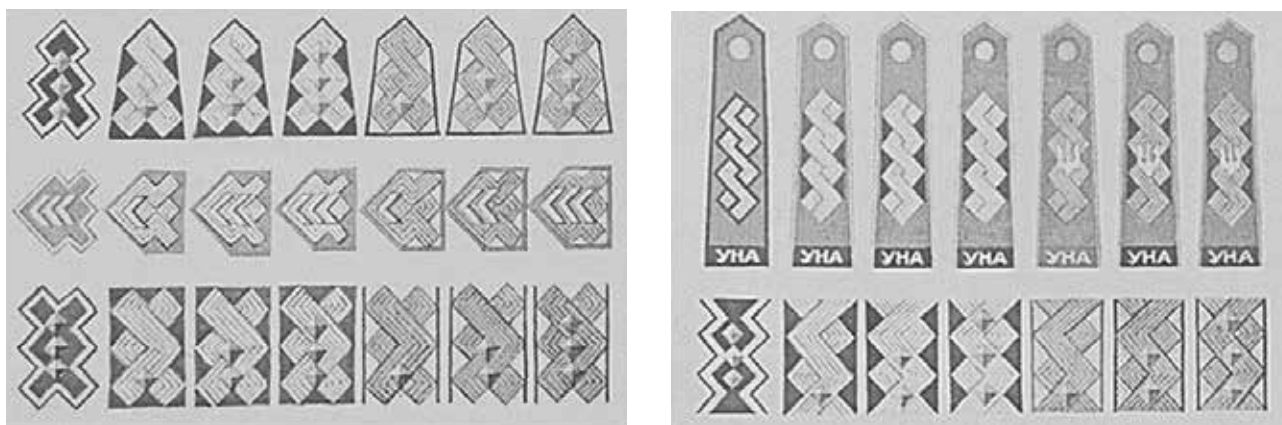

Рис. 3. Мирон Яців, проекти військової атрибутики, поч. 1990-х рр.

ної ідентифікації у повному зрізі всеохоплюючих потреб та запитів специфіки якісного розвитку власного воєнного сектору, яскраво демонструє роль професійного персоніфікованого дизайнера. Дослідження підтвердило, що державотворчий візуальний інституційний

елемент – від марки до грошової купюри, стає надважливим ідентифікатором. Образно-стилістична кодифікація виокремлює та систематизує ці сегменти у цілісну креативну візуальну комунікацію, яка репрезентує рівень держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Голубець О. Графіка Мирона Яціва. *Жовтень*. 1988. № 5. С. 129–130.
2. Лагутенко О. *Українська графіка першої третини ХХ століття*: монографія. Київ: «Грані-Т», 2006. 240 с.
3. Голубець О. *Між свободою і тоталітаризмом. Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ століття*. Львів: Академічний експрес, 2001. 176 с.
4. Любів Б. *Ніл Хасевич 1905–1952*: альбом-каталог. Львів: ПП «Галерея українського військового однострою», 2010. 75 с.
5. Мудрак М. *Понад кордонами. Модерна українська книжкова графіка 1914–1945*. Київ: «Критика», 2008. 179 с.
6. Радомська В., Дубова-Страшевська М. Персоналії в графічному дизайні: від сюжету до стилю. *«Актуальні проблеми сучасного дизайну» IV Міжнародна науково-практична конференція*, Київ: КНУТД, 2022. Т. 2. С. 151–156. URL: <http://designconference.knutd.edu.ua/>
7. Трохим Л. Графіка Мирона Яціва: мистецькі пошуки 1960-х–1990-х років. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2018. Вип. 37. С. 255–264.
8. Яців Р. *Львівська графіка 1945–1990. Традиції та новаторство*. Київ: «Наукова думка», 1992. 117 с.
9. Яців Р. *Мирон Яців 1929–1996. Життя і творчість*. Львів: Місіонер, 2000. 366 с.

REFERENCES:

1. Holubets, O. (1988). Hrafiika Myrona Yatsiva [Graphics by Myron Yatsiv]. *Zhovten*. 1988 No 5. [in Ukrainian]
2. Lahutenko, O. (2006). *Ukrainska hrafiika pershoi tretyny XX stolittia: monohrafiia*. [Ukrainian graphics of the first third of the 20th century: a monograph]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Holubets, O. (2001). *Mizh svobodoiu i totalitaryzom. Mystetske seredovyshe Lvova druhoi polovyny XX stolittia* [Between freedom and totalitarianism. The artistic environment of Lviv in the second half of the 20th century.]. Lviv [in Ukrainian].
4. Liubiv, B. (2010). *Nil Khasevych 1905–1952: albom-kataloh* [Neil Hasevich 1905–1952: album-catalogue]. Lviv [in Ukrainian].
5. Mudrak, M. (2008). *Ponad kordonamy. Moderna ukrainska knyzhkova hrafiika 1914–1945* [Above borders. Modern Ukrainian book graphics 1914–1945]. Kyiv [in Ukrainian].
6. Radomska, V. & Dubova-Strashevska, M. (2022). Personalities in graphic design: from plot to style]. *IV Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Aktualni problemy suchasnoho dizainu» (27 travnia 2022 roku) – IV international scientific and practical conference "Current problems of modern design" (April 27 2022) (pp.151–156)*. Kyiv: KNUTD, <http://designconference.knutd.edu.ua/> [in Ukrainian].

7. Trokhym, L. (2018). Hrafika Myrona Yatsiva: mystetski poshuky 1960-kh – 1990-kh roktiv [Graphics of Myron Yatsiv: artistic searches of the 1960s – 1990s] *VISNYK Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv – BULLETIN of the Lviv Academy of Arts*. Issue 37. 255–264 [in Ukrainian].
8. Yatsiv, R. (1992). *Lvivska hrafika 1945–1990. Tradysii ta novatorstvo* [Lviv graphics 1945–1990. Traditions and innovation]. Kyiv [in Ukrainian].
9. Yatsiv, R. (2000). *Myron Yatsiv 1929–1996. Zhyttia i tvorchist* [Myron Yatsiv 1929–1996. Life and creativity]. Lviv [in Ukrainian].